

DOSSIER CURS DE CONSTRUCCIONS DE MARGES DE PEDRA

Per què fer marges?

En temps pretèrits en les nostres contrades el marge es feia per la necessitat de guanyar terreny conreable en un pla inclinat, per tant era imprescindible fer-hi una paret de pedra per tal d'anivellar-lo i facilitar el conreu, a més d'evitar que els efectes de la pluja arrosseguessin per aluvió, les terres recent estovades.

Així podem dir que amb el marge es guanya terres conreables, es crea un mur de contenció, i es contribueix de rebot a crear una reserva d'humitat.

Elements a tenir en compte

Els elements a tenir en compte a l'hora de construir un marge:

- L'alçada del marge.
- L'amplada del bancal que sostenia.
- La proximitat de la muntanya encara erma.
- D'on treure la pedra i la seva qualitat.

La capacitat intuitiva d'aquells fenomenals constructors, eren les úniques normes que existien. Així doncs, un marge mai es podia limitar a ésser només un amuntegament de pedres més o menys ordenat.

D'on es treia la pedra?

Part de la pedra es treia provinent de desermar les finques, les quals s'amuntegaven el més a proa possible d'on s'havia de construir el marge. Però un cop aprofitada la pedra útil que havia sortit al desermar, la qual no solia ser suficient per bastir el marge, ni tampoc la més adequada, pel seu petit format, i sovint per la seva mala qualitat, que podia afectar a la resistència de la paret.

Calia doncs, proveir-se de la pedra necessària en l'indret més proper a la construcció, cosa gens difícil, gràcies a l'abundor de masses petrees compactes de fàcil extracció, anomenades **"bencs"**, **"lliseres"**, **"daus"** o **"dauets"** si eren de poc gruix.

També servien roques soltes, si ho permetien les seves dimensions i situació.

El transport de la pedra fins a l'obra, es feia **"al coll"** o **"fent-les tombar"** sobre si mateixes, si el pes era reduït i la distància curta o amb el **"baiart"**.

Si el camí a fer era més llarg s'utilitzava el **"tirapedres"** o **"estiràs"** arrossegat per una mula o un ase.

La pedra sempre venia de dalt a baix, és a dir, la pedrera improvisada solia estar més alta que el nivell màxim del marge. Però també es donaven casos on pedrera i marge eren al mateix pla.

Quan es construïa?

La feina d'arreglar la pedra no sempre era simultània amb la construcció de l'espona, sobretot quan aquesta era de grans dimensions.

Així doncs, la pedra es tallava pel bon temps, des de l'acabament de l'esporga fins al començament de la sega; o bé, des de l'acabament del batre fins a l'inici de la verema o arreplegar les ametlles, finalitzada la qual s'emprenia la campanya de la sembra i per últim la recollida de les olives.

La construcció, es deixava per l'hivern, ja que amb les baixes temperatures hivernals de les postres contrades, la pedra es gela i és impossible tallar-la com cal, també és més difícil d'afaiçonar minimament.

En emprendre la tasca constructiva era molt important comptar amb una bona reserva de material disponible, per tal de garantir-ne la continuïtat. Trobem marges construïts en 2 o 3 temporades, per les seves grans dimensions.

Tipus de marge

Trobem 3 estils de marges segons la seva tècnica de construcció:

Espona Vertical

Son les més baixes que trobem, ja que son segures fins a 1'5m d'alçada.

Espona Atalussada

Construïda en forma de pla inclinat cap a l'interior, lo qual el fa més resistent que l'anterior. Al estar les pedres inclinades cap a dintre, aquestes fan més oposició a les forces que empenyen cap a l'exterior.

El Grau d'inclinació de la paret s'estableix en funció de l'alçada.

Marge Escalonat

Construïda en filades correctament delimitades.

Cada filada s'endinsa vers l'interior entre 3 i 5 cm, això fa que molts cops gairebe ni s'aprecii l'escalonat.

Es diferencia vers l'anterior, no solament per l'aspecte estètic, sino també en l'operatiu, ja que calia que les pedres de cada filada tinguessin el mateix gruix. Lo qual exigia més feina i pericia a l'hora de tallar la pedra, però en canvi en facilitava la seva col·locació, així doncs, un home en un jorn, de sol a sol, es podia col·locar entre 110 i 125 pedres.

Trobem 3 tipus de marges segons la forma que descriu la seva trajectòria:

Marges drets

Marges corbats

Marges angulats

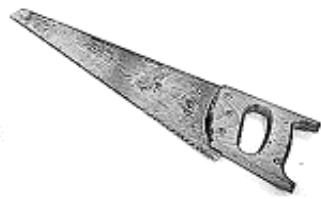

TÈCNICA CONSTRUCTIVA

EINES

Per desermar

“xerracs”

“magalls”

“aixades”

“destrals”

“arpiots”

Per partir pedres

“mall”

“tascons

GLOSSARI

Marges i marjaires

Dels marges en algunes contrades en diuen espones, aquest mot resulta més correcte segons les definicions de fabra. Mentre que marge resulta més genèric, ja que té altres acepcions.

Resulta curiós però, que existeixen molts derivats (“marjada”, “marjal”, “margenada”) i expressions populars referents als marges (“saltamarjes”, “advocat de peu de marge”, “acular-se al marge”)

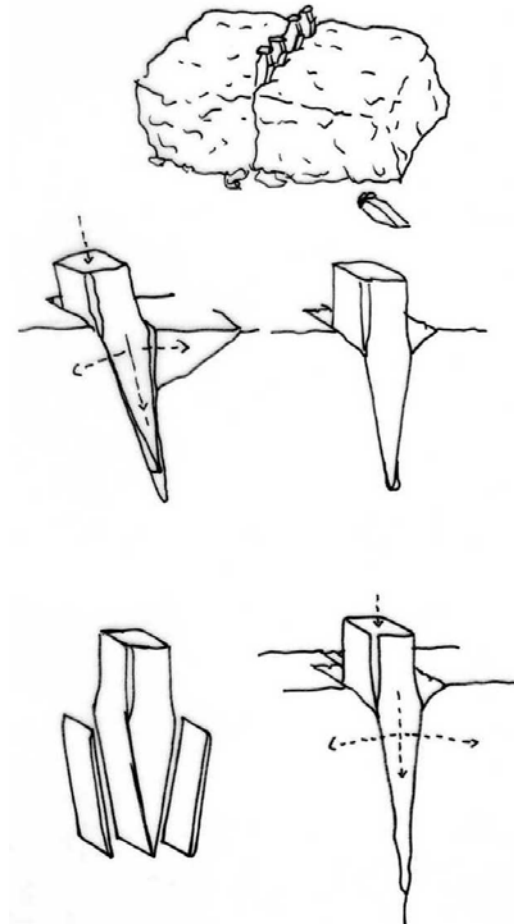
Els constructors eren coneguts com a: “marjaires” (contrada de les Borges), “margers” (Balears), “margenadors” (Montsià- Baix Ebre), “margeters” (Conca de Barberà). Mentre que “d’esponaires” no en tenim cap referència.

Desermar o rabassar

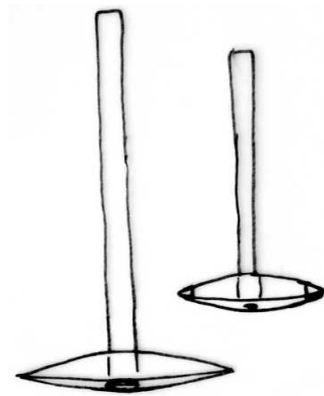
Significa guanyar superfície conreable al coster, mitjançant l’esforç físic, per tal d’augmentar el rendiment de les finques i per tant, també el seu valor. Aquesta tasca es pot dividir en dues etapes:

1ª etapa: escollir el terreny on era factible guanyar un nou bancal. I seguidament, netejar-lo de tota mena d’obstacles vegetals i matolls (la llenya bona s’aprofitava i la resta es cremava in situ).

Si les pedres eren de gran format, es partien amb els” i el escairant-les mínimament.

“Escodes”, “malls”, “tascons” i “parpals”, eren els estris emprats en aquesta tasca, ficats al servei de la destresa o la intuïció dels marjaires, els quals, sabien treure bon partit de les possibilitats que cadascuna d’elles oferia.

“escodes”

Dia rere dia, el munt de pedres disponibles anava creixent. El format d'aquest venia determinat per :

- L'estil del constructor.
- Els efectius humans de que es disposava.
- La distancia que calia traslladar la pedra.

Així doncs,

Podem observar multiples variants estètiques i tècniques constructives ben diferenciades. Però hi ha 3 constants que es fan presents a l'hora de plantejar-ne la construcció:

- L'estil del marjaire.
- La qualitat de la pedra.
- L'alçada del marge.

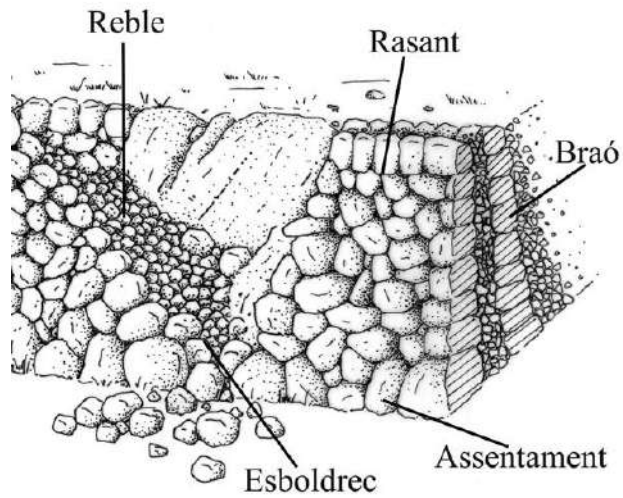
La gran virtut de l'espona era la seva solidesa, però molts cops no renunciaven per això als valors estètics de l'obra. Així doncs, assolir l'equilibri **solidesa-estètica** és un mèrit a reconèixer, ja que si aquest es trenca el resultat és l'esbotzament de l'espona.

Passos en la construcció d'un marge

Els passos a seguir a l'hora de construir un marge eren els següents:

1. Els bons marjaire sempre començaven l'espona al damunt de terreny ferm, que actuava com a fonament.

Llavors es col·locaven les pedres més grans a la base anomenada “**peu**” o bé “**repeu**”. Amb el “**martell jueu**” s'aplanaven alguns bonys per millorar el seient a la pedra, o l'aspecte de la cara vista.

2. A mesura que l'espona anava pujant, a la banda interior s'hi col·locaven les pedres soltes arreplegades al rabassar més altres si calia. Això rebia el nom de **"contrafort"** (**"roble"** en altres comarques). Aquest funcionava com a drenatge i a més exercia com a barrera entre la terra grassa recentment estovada i el marge propiament dit, ja que aquesta barrejada amb l'agua de pluja crea una massa flexible que empeny perrillosament cap a l'exterior.

"martell jueu"

3. Per tal de donar immobilitat a cadascuna de les pedres col·locades, s'hi ficava entre elles un **"jaç"** d'argila, i si la irregularitat de la **"cara-junt"** ho exigia, s'hi ficaven falques de pedra per evitar que **"ballessin"**. Si entre les juntes verticals hi quedaven buits, s'hi estrebaven petites esquerdes de pedra a cops de **"martell jueu"**.

"falques"

4. Tot sovint, al marge s'hi feien "lligades" per tal de reforçar-lo. Com més lligades tenia més sòlida era la construcció.
5. Per manejar les pedres generalment es comptavan amb l'ajut d'un o dos col.laboradors. Així, els ajudants esdevenien aprenents a la vora d'un bon mestre.

Per donar a cada pedra la seva posició definitiva, sobretot si eren grosses, s'utilitzava normalment la **"manuella"**, eina insubstituïble per a un bon marjaire.

El fet comentat amb anterioritat, de que la pedra sempre venia de dalt, determinava que no es fes necessari cap tipus de bastida. Així doncs, el mateix terreny exercia de bastida. A més, l'espona escalonada, creava uns plans inclinats, per on les pedres eren trajinades amb relativa facilitat.

6. Se solia col.locar les pedres pel sistema de filades horitzontals, mantenint cert paral.lelisme entre si amb juntes horitzontals continues.

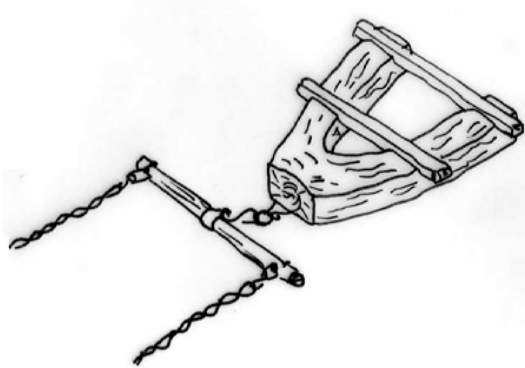
Les juntes verticals en canvi, eren sempre discontinues, per la regla d'or del **"trencajunt"**.

7. La construcció en filades facilitava l'ajaçament de les pedres, sobretot en les espones escalonades.

Hi havia bons professionals, però, que sabien col·locar les pedres des del començament oblidant-se de les filades, així, totes les juntes, tant horitzontals com verticals, eren discontinues, lo qual oferia més garanties de resistència que l'anterior. Tot i això és el tipus menys practicat, ja que comporta més temps d'execució, donat que la tècnica constructiva és més difícil.

TIPUS DE MARGES

“tirapedres o estiràs”

“baiart”

Bibilografia

Martín i Vilaseca, Fèlix i Preixens i Llevadot, Josep
Les construccions de pedra seca